

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2022
i jämförelse med perioden 2014–2021

Per Åsbrink

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2022
i jämförelse med perioden 2014–2021

Per Åsbrink

FoU Rapport 2023:5
FoU Välfärd – Region Gävleborg

Layout & form: Sam Halal, Per Åsbrink
Tryckeri: Gävle Offset

ISSN: 1654–8272

Förord

Sedan flera år pågår inom FoU Välfärd vid Region Gävleborg arbetet ”Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga”. Arbetet redovisas kontinuerligt för socialchefer, ordföranden och ledamöter i socialnämnderna samt berörda och intresserade handläggare i länet. Ett antal rapporter har producerats sedan 2009.¹

Fokus i arbetet är att inhämta och sammanställa data för aktualiseringar av barn och unga (0–20 år) till socialtjänsten i länets kommuner.

Föreliggande rapport redovisar en länssammanställning omfattande helåret 2022 (220101–221231), av alla inkomna aktualiseringar rörande barn- och ungdomsärenden (0–20 år) till länets socialtjänster i tio kommuner.

Rapporten består av två delar: Den första delen omfattar en redovisning av totalsiffror för Gävleborgs län 2022 avseende aktualiseringar för barn och unga: antal anmälningar respektive ansökningar, de aktualiserade barnens kön och ålder, vem som aktualiserat, orsak till anmälan samt hur stor del av aktualiseringarna som leder till utredning. Redovisningar görs för perioden 2014–2022 i de flesta diagram och tabeller. Den första delen i rapporten omfattar en analys om barn som anmäls till socialtjänsten pga. våld i familjen

Den andra delen av rapporten redovisar motsvarande data för 2014 - 2022 för kommunerna i länet.

Gävle juni 2023

Per Åsbrink

¹ 2009: FoU-rapport 2010:5, 2010: FoU-rapport 2011:3, 2011: FoU-rapport 2012:4, 2012: FoU-rapport 2013:2, 2013: FoU-rapport 2014:3, 2014: FoU-rapport 2015:2, 2015: FoU-rapport 2016:2, 2016: FoU-rapport 2017:2, 2017: FoU-rapport 2018:2, 2018, FoU-rapport 2019:3, FoU-rapport 2020:2, FoU-rapport 2021:3, FoU-rapport 2022:3

Innehållsförteckning

FÖRORD.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
SAMMANFATTNING	5
INLEDNING	6
Bakgrund	6
METOD.....	8
Insamlade data	8
Bortfall/felkällor	8
Tillförlitlighet.....	9
Generaliserbarhet.....	9
AKTUALISERADE ÄRENDEN TILL SOCIALTJÄNSTEN 2022	10
Aktualiseringar till socialtjänsten.....	10
Vilka barn och unga aktualiseras till socialtjänsten?	13
Ålder	13
Kön	15
Vem aktualiserar till socialtjänsten?	16
Orsaker till anmälan.....	16
Beslut om social utredning	18
ANALYS OCH KOMMENTARER.....	20
Barn som bevittnat våld i familjen.....	20
AKTUALISERADE ÄRENDEN TILL SOCIALTJÄNSTEN. KOMMUNREDOVISNING.	23
Åldersgrupp	23
Vem aktualiserar till socialtjänsten?	27
Orsak till anmälan.....	33
Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp	39
REFERENSER.....	41
BILAGA 1. AKTUALISERINGS- OCH BAKGRUNDSKODER.....	43
Begreppsdefinitioner – aktualiseringsskäl	44
BILAGA 2. TABELLER	45

Sammanfattning

För 2022 inkom 16 760 aktualiseringar rörande barn och unga 0–20 år till socialtjänsten i länets tio kommuner. De allra flesta aktualiseringarna rör anmälningar (94 %) och andelen ansökningar är 5 %. Det totala antalet aktualiseringar ökade med 9 % i länet mellan 2021 och 2022 och *ökningen utgörs helt av antalet anmälningar*. Mellan 2014 och 2022 noteras en ökning av anmälningarna med 108 %.

För 2022 noteras att 7579 unika barn aktualiserades till socialtjänsterna i länets kommuner, en ökning med 5 % mellan 2021 och 2022. I jämförelse mellan 2014 och 2022 har antalet unika barn ökat med 60 %. Socialtjänsten kommer alltså i kontakt med fler barn över tid.

Barnen är i genomsnitt 11 år när de aktualiseras till socialtjänsten, under 2022 noteras en fortsatt ökning av aktualiserade barn i åldersgruppen 7–12 år. Nära hälften av anmälningarna i länet handlar om brister i omsorg om barnet (omsorgssvikt). I jämförelse mellan 2021 och 2022 har andelen anmälningar om omsorgssvikt minskat och om beteendeproblem ökat.

Flest antal anmälningar kommer från polisen, följt av socialtjänsten och skolan samt hälso- och sjukvård. 11 % av anmälningarna kommer från annan privatperson och 7 % från anhöriga medan 2 % av anmälningarna kommer från förskolan. Över hälften av anmälningarna (54 %) leder till en social utredning. I jämförelse mellan 2021 och 2022 noteras en ökning av andelen anmälningar från skolan och en minskning från polisen. 4 % av aktualiseringarna är ansökningar ifrån familjen eller den enskilde (myndig ungdom)

Analysavsnittet i rapporten behandlar orosanmälningar rörande våld i familjen.² Barn som anmäls pga. våld i familjen utgör 12 % av det totala antalet anmälningar till socialtjänsten i Gävleborgs läns kommuner. Barnen är i genomsnitt 8 år (7,64) när de anmäls och utgörs av lika många pojkar som flickor.

I analysen av avidentifierade data från en kommuns verksamhetssystem under ett halvår, rörande orosanmälningar om våld i familjen, identifieras 484 anmälningar rörande 224 unika barn. Hos 54 % av barnen förekom *en orosanmälan* om våld i familjen och för 46 % noterades *mellan två och sex orosanmälningar*, där våld i familjen förekom tillsammans med ytterligare anmälningar om andra missförhållanden i barnens familjer. Där förälders omsorgssvikt, relationsproblem i familjen, fysiska övergrepp samt förälders missbruk samvarierade med anmälningar om våld i familjen under perioden.

Av forskningen framgår att risken för våld mot barnet ökar om det förekommer våld mellan de vuxna i familjen. Barn som utsätts för brister i omsorgen är även utsatta för andra former av övergrepp inkl. att tvingas bevittna våld mellan närstående. Att leva i en våldsutsatt miljö innebär stora risker för det enskilda barnet, på kort och lång sikt. Studier har visat att barn som upplevt våld riskerar att utveckla beteendeproblem och emotionella problem.

Att hantera orosanmälningar om våld i familjen är en utmaning för socialtjänsten. Våldet tenderar att vara en dold familjehemlighet och är svår att upptäcka. Utmaningen består inte ”bara” att bedöma risk och skyddsbehov utan även identifiera andra riskfaktorer som kan utlösa och befästa våldet i en familj. Komplexiteten ställer socialtjänsten inför en svår uppgift, vilket också ställer krav på utvecklingen av socialtjänstens arbete med barn som upplever våld i sin närmiljö.

² Barn som bevittnat våld mellan närstående.

Inledning

Bakgrund

Socialstyrelsen har under ett antal år drivit frågan om *systematisk uppföljning* inom socialtjänsten, att systematiskt dokumentera arbetet med enskilda klienter för att sedan sammanställa denna information i syfte att utveckla och förbättra verksamheten. Systematisk uppföljning är en förutsättning för en evidensbaserad praktik (EBP) (Socialstyrelsen, 2014).

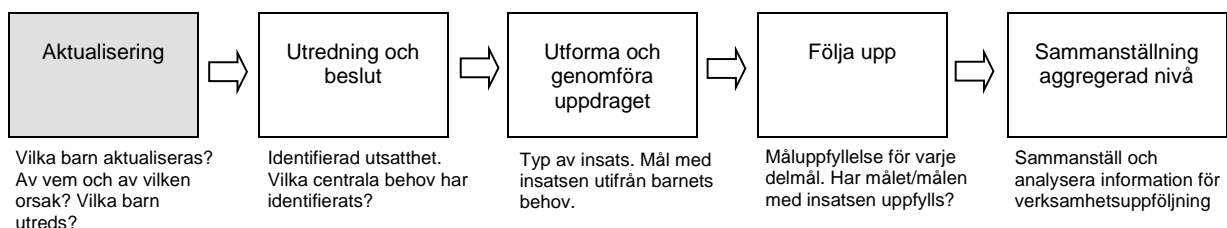
Idag föreligger det brister i den nationella statistiken och den forskningsbaserade kunskapen om de barn och vuxna som aktualiseras till socialtjänsten. Den officiella statistik som sammanställs av Socialstyrelsen berör endast individbaserade data rörande placerade barn samt mängddata över öppenvård för barn och vuxna (Socialstyrelsen, 2012).

Brister i den systematiska kunskapen om de barn som aktualiseras till socialtjänsten var ett tungt vägande skäl för länets kommuner att börja sammanställa regionala data över aktualiseringarna till länets socialtjänster. Som FoU-enhet är det FoU Välfärds ambition att bidra till utvecklingen av EBP genom att skapa förutsättningar för socialtjänsten att göra uppföljningar och utvärderingar som kan resultera i t.ex. enklare sambandsstudier, utfallsstudier, lokala uppföljningar av klientfall.

Inom FoU Välfärd, Region Gävleborg, bedrivs arbetet *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga* i samarbete med en referensgrupp bestående av representanter för socialtjänsten i länets kommuner. Syftet med arbetet är att förbättra den systematiska uppföljningen av socialtjänstens barn- och ungdomsarbete. Fokus i arbetet med länets kommuner har varit att sammanställa information om barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten, i syfte att öka kunskapen om verksamhetens klientgrupper och dess behov. En kunskap som är av intresse för verksamheten, politiken och det övriga samhället.

Under våren och sommaren 2007 fattades beslut i alla socialnämnder i Gävleborgs läns kommuner att lägga in gemensamma koder för *aktualisering* i socialtjänstens verksamhetssystem,³ koder som arbetats fram i en referensgrupp (se bilaga 1). Därefter har aktualiseringsdata samlats in och sammanställts av FoU Välfärd för varje helår sedan år 2008.

Arbetet bedrivs genom att systematiskt arbeta sig igenom processen i handläggning av barn och unga (figur 1).

Figur 1. Process systematisk uppföljning – barn och unga. Verksamhetssystem.

³ Aktuella verksamhetssystem i Gävleborgs län är Treserva (CGI) samt ProCapita eller LifeCare (Tieto).

FoU Välfärd har sedan 2008 samlat in och sammanställt läns- och kommundata från socialtjänstens verksamhetssystem, rörande "Aktualisering" i handlägningsprocessen för barn och unga enligt modell (se figur 1). Möjligheten att samla in och sammanställa individdata för övriga faser i processen (utredning, utforma/genomföra uppdrag, följa upp) har dock hittills varit begränsade, framför allt pga. datatekniska skäl i socialtjänstens verksamhetssystem.

Metod

Alla tio kommunerna i Gävleborgs län tar ut statistikuppgifter direkt från socialtjänstens verksamhetssystem rörande registrerade aktualiseringar av barn och ungdomar (0–20 år) för halv- och helår.⁴ Observera att data inte är kopplade till identifierbara personer. Materialet rör alla aktualiseringar vilket innebär att ett barn/ungdom kan vara aktuell för fler än en aktualisering. Dock fr.o.m. 2009 rapporterar kommunerna även antal *unika barn* som omfattas av aktualiseringarna. Kommunerna rapporterar data till FoU Välfärd vilket bearbetas i statistikprogrammet SPSS. Kommunerna levererar individbaserade data vilket ger möjlighet till fördjupade analyser, t.ex. i form av korstabuleringar. FoU Välfärd ansvarar för att sammanställa data i halvårs- och helårsrapporter. Fr.o.m. 2011 deltar alla tio kommuner i länet i redovisning av data rörande barn och unga som aktualiseras till socialtjänsten i respektive kommun.

Insamlade data

Följande data rapporteras in från länets kommuner till FoU Välfärd, rörande aktualiseringar av barn och unga (0–20 år) (se Bilaga 1):

- Aktualiseringstyp
- Barnets ålder
- Barnets kön
- Vem som aktualiserar
- Orsak till anmälan
- Social utredning eller ej

Tidigare samlades data in om familjebild, men togs bort 2017. Insamlandet av data var behäftad med en omfattande manuell hantering för kommunerna pga. att verksamhetssystemen inte har kunnat leverera färdiga rapporter om familjebild.

Bortfall/felkällor

Tänkbara bortfall och felkällor kan vara:

- a) att socialsekreterare inte registrerar ett inkommande ärende;
- b) att socialsekreterare definierar samma/likartade fenomen på olika sätt;
- c) att socialsekreterare registrerar fel.

⁴ Rör barn- och ungdomsvårdsärenden, ej försörjningsstöd och ensamkommande flyktingbarn.

Tillförlitlighet

Ansvariga för insamling och sammanställning av data vid FoU Vårld Region Gävleborg bedömer att datamaterialet har en hög tillförlitlighet mot bakgrund av att:

- a) aktualiseringskoderna har implementerats i kommunernas socialtjänster via länets referensgrupp⁵ och efter beslut i kommunernas socialnämnder, vilket gör att registrering sker på samma sätt;
- b) koderna kan inte ändras av verksamheterna, annat än via ett nytt beslut i socialnämnden. Detta ger stabilitet och möjlighet till mätningar över tid;
- c) datamaterialet är hämtat direkt från de verksamhetssystem som innehåller socialsekreterarnas registrering av alla aktualiserade ärenden till socialtjänstens barn- och ungdomsenheter;
- d) en kodnyckel har arbetats fram, för att så långt som möjligt garantera en likartad registrering i verksamhetssystemen.

Generaliserbarhet

Trots att det totala datamaterialet är omfattande bör försiktighet iaktas när det gäller att generalisera resultatet. Slumpmässiga variationer beroende av lokala förhållanden kan förekomma, särskilt som dataunderlaget för vissa kommuner är litet. De årliga sammanställningarna ökar dock säkerheten i data över tid samt möjliggör även studier av inomkommunala förändringar.

⁵ Bestående av systemförvaltare, enhetschefer och socialsekreterare från alla tio kommunerna i länet.

Aktualiserade ärenden till socialtjänsten 2022 barn och ungdom 0–20 år. Sammanställning av data från Gävleborgs län. År 2022 jämfört med 2014–2021.

Aktualiseringar till socialtjänsten

Detta avsnitt rör aktualiseringar till socialtjänsten. ANSÖKAN: den enskilde/vårdnadshavaren begär bistånd. ANMÄLAN: en anhörig, annan privatperson eller myndighet anmäler till socialtjänsten om misstanke att ett barn far illa. YTTRANDE: begäran inkommer från en myndighet. ÖVERFLYTTNING: överflyttning av ett ärende från en annan kommun.

Tabell 1. Totalt antal aktualiseringar till socialtjänsten 2022. 0–20 år, 10 kommuner. 2014–2022. Antal och procentuell förändring -21–22 samt -14–22. n=113 095.

	Period helår									21–22 %	14–22 %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Sandviken	782	829	1105	1200	1392	1745	1504	1786	1889	+6	+142
Gävle	3097	3654	4404	4602	4833	5528	6043	5605	6125	+9	+98
Söderhamn	1013	985	1121	1358	1130	1344	1539	1865	2015	+8	+99
Bollnäs	638	602	799	901	801	1254	1572	1737	1640	-6	+157
Ovanåker	181	260	268	258	380	333	488	688	596	-13	+229
Ljusdal	750	763	713	730	772	757	919	789	1070	+36	+43
Hudiksvall	1401	1459	1653	1476	1723	1814	1731	1824	2035	+12	+45
Hofors	292	348	282	316	350	502	456	473	594	+26	+103
Ockelbo	120	172	155	185	162	244	209	265	300	+13	+150
Nordanstig	212	284	316	379	520	387	400	400	496	+24	+134
Länet	8486	9356	10 816	11 405	12 063	13 908	14 861	15 432	16 760	+9	+98

För 2022 inkom 16 760 aktualiseringar till länets kommuners socialtjänster rörande barn och unga (0–20 år). I jämförelse mellan 2021 och 2022 ökade antalet aktualiseringar med 9 % i länet, i jämförelse med perioden 2020 till 2021 då ökningen var 4 %.⁶ I åtta av tio kommuner ökade antalet aktualiseringar och störst ökning finner vi i Ljusdal (36 %), Hofors (26 %) och Nordanstig (24 %). I jämförelse mellan åren 2014 och 2022 noteras att antal aktualiseringar totalt har ökat med 98 % i länets kommuner (tabell 1).

⁶ FoU rapport 2022:3. Region Gävleborg. FoU Välfärd.

Tabell 2. Typ av aktualisering till socialtjänsten. 0–20 år. 10 kommuner. 2014–2022. Antal och Procent.

	Period helår								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ansökan	779	787	832	755	803	792	751	702	761
	9 %	8 %	8 %	7 %	7 %	6 %	5 %	5 %	5 %
Anmälan	7486	8329	9788	10 424	10 967	12 856	13 825	14 487	15 701
	88 %	89 %	90 %	91 %	91 %	92 %	93 %	94 %	94 %
Yttrande	198	214	182	205	279	260	270	233	283
	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %	1 %
Överflyttning av ärende	23	26	14	21	14	0	15	10	15
	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Totalt	8486	9356	10 816	11 405	12 063	13 908	14 861	15 432	16 760
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Av 16 670 aktualiseringar till socialtjänsten i länets tio kommuner var 94 % anmälningar och 5 % ansökningar. Över tid, från 2014 till 2022, noteras att andelen anmälningar ökat (från 88 till 94 %) medan andelen ansökningar minskat (från 9 till 5 %) (tabell 2).

Vad gäller utvecklingen av antalet anmälningar till kommunernas socialtjänster i länet har antalet anmälningar ökat med 9 % mellan 2021 och 2022. För Ljusdal noteras en ökning med 37 %, Hofors med 31 % och för Nordanstig med 23 % (tabell 3).

Tabell 3. Antal anmälningar barn och unga (0–20 år). 10 kommuner. 2022. Antal och procentuell förändring -21–22 samt -14–22. n=106 129.⁷

	Period helår									21–22 %	14–22 %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Sandviken	687	750	1019	1122	1319	1667	1446	1719	1793	+4	+161
Gävle	2840	3313	4051	4292	4469	5178	5738	5356	5901	+10	+108
Söderhamn	912	901	1028	1295	1074	1305	1490	1801	1939	+8	+113
Bollnäs	584	537	724	838	721	1172	1482	1649	1547	-6	+165
Ovanåker	171	246	258	244	374	305	460	664	549	-17	+221
Ljusdal	695	706	679	695	722	719	864	742	1015	+37	+46
Hudiksvall	1265	1386	1541	1351	1599	1718	1644	1747	1946	+11	+54
Hofors	259	318	258	284	332	465	407	425	557	+31	+115
Ockelbo	106	146	140	166	145	220	198	245	284	+16	+168
Nordanstig	188	266	286	363	505	367	381	382	468	+23	+149
Länet	7707	8569	9984	10 650	11 260	13 116	14 110	14 730	15 999	+9	+108

Antalet anmälningar har under perioden, 2014–2022, ökat med 108 % i länet. Vid en jämförelse mellan kommunerna föreligger det förhållandevis stora skillnader i utvecklingen av antalet anmälningar (tabell 3).

Vi vet att en del barn och ungdomar aktualiseras till socialtjänsten mer än en gång under ett år, men hur många barn det omfattar har vi tidigare inte haft kunskap om. Eftersom data

⁷ Anmälningar, begäran om yttranden samt överflyttningar av ärenden från andra kommuner.

inhämtas halvårsvis från kommunerna och sammanställs på helår i rapporten innebär detta att vissa barn kan ha aktualiserats både halvår 1 och 2 och pga. att data inte är personnummerbaserade så kan dessa barn ej identifieras på helårsbasis. Utifrån beräkningar bedöms antalet barn som är aktuella inom socialtjänsten både halvår 1 och 2 vara mellan 10–15 % på helåret.

Nedanstående tabell har anpassats på så sätt att antalet rapporterade barn som aktualiseras under ett helår har minskats med 15 % på helårsbasis för kommunerna och länet totalt, anpassning har gjorts för perioden 2014 – 2022 i tabellen (tabell 4).⁸

Tabell 4. Totalt antal aktualiserade unika barn och unga (0–20 år). 10 kommuner. 2022. 15 % minskning från rapporterade kommundata. Antal, procentuell förändring -21–22 samt -14–22.⁹

	Period helår									21–22	14–22
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	%	%
Sandviken	549	594	756	768	742	900	862	876	933	+6	+70
Gävle	1663	1924	2213	2227	2334	2666	2855	2661	2689	+1	+62
Söderhamn	535	551	562	626	540	591	611	756	816	+8	+53
Bollnäs	335	384	442	500	446	622	662	749	748	0	+124
Ovanåker	108	144	167	173	201	214	258	315	285	-9	+164
Ljusdal	400	412	472	422	406	432	461	400	468	+17	+17
Hudiksvall	798	842	836	796	835	842	838	883	956	+8	+20
Hofors	152	169	154	160	198	281	258	244	282	+16	+85
Ockelbo	85	109	94	111	95	117	108	131	171	+31	+101
Nordanstig	117	160	178	196	257	202	220	200	230	+15	+96
Länet	4742	5290	5874	5979	6055	6866	7133	7215	7579	+5	+60

Antalet *unika barn* som aktualiserats till socialtjänsterna i länet under 2022 bedöms vara 7579 barn. En ökning av antalet barn med 5 % noteras i jämförelse med 2021. I jämförelse mellan 2014 och 2022 har antalet unika barn som aktualiserats under ett år ökat med 60 %. Notera dock att tabell 4 inte tar hänsyn till antalet (unika) återaktualiserade barn under perioden 2014 – 2022 som helhet. Eftersom vi inte har tillgång till personnummerbaserade data så kan vi inte följa enskilda barn över tid. Tidigare forskning visar att det är förhållandevis vanligt att barn återaktualiseras till socialtjänsten (Sundell, 2004, s.7). Det är således mycket som talar för att ett antal barn, som redovisas i ovanstående tabell, har återaktualiserats till socialtjänsten under den aktuella perioden, men hur många barn det handlar om har vi ingen kunskap om (tabell 4).

⁸ Enligt jämförelser bakåt i tid inom socialtjänsten i Gävle mellan datarapport för helår ur verksamhetssystemet och data i FOU-rapporten (halvår 1 +2) föreligger en differens i data mellan 10–15 %. Vi beslutar att en differensnivå på 15 % föreligger för alla kommuner i länet, dvs. 15 % minskas från respektive kommuners rapporterade data för unika barn. Källa; Treserva, verksamhetssystem.

⁹ Omfattar alla aktualiseringar (ansökan, anmälan, yttranden, överflyttning).

Vilka barn och unga aktualiseras till socialtjänsten?

Ålder

Barnen är i genomsnitt närmare 11 år (10,77 år) när de aktualiseras (ansökan, anmälan, yttrande) till socialtjänsten under 2022. År 2021 var medelåldern 10,80 år (diagram 1).

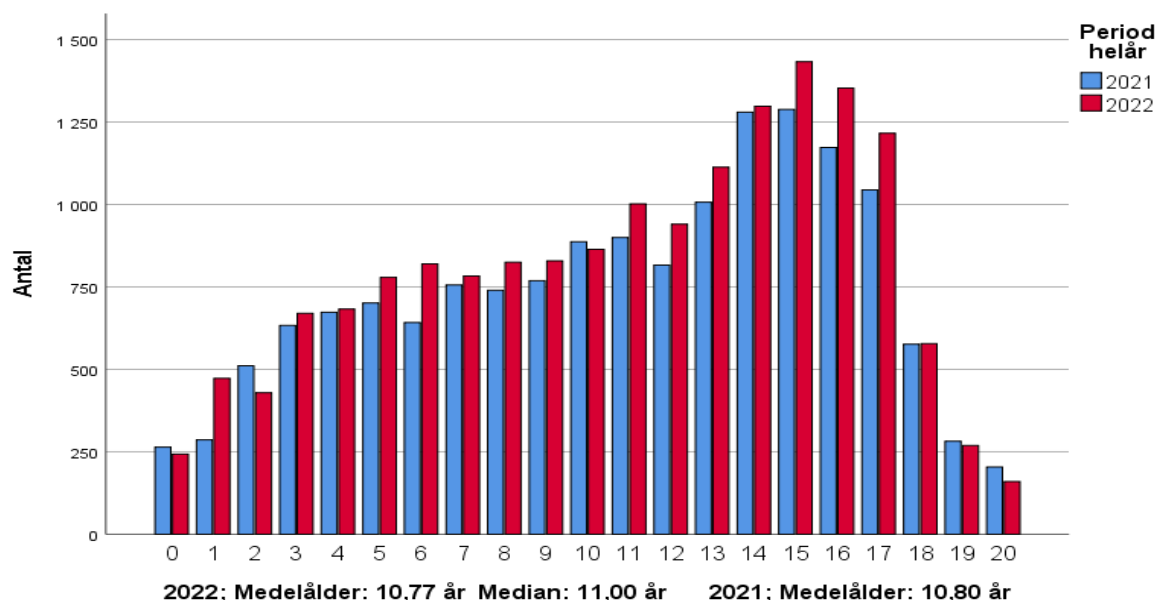

Diagram 1. Åldersfördelning, 0–20 år, aktualiseringar. Totalt, 10 kommuner. 2022 jämfört 2021. Antal.

Nedanstående diagram beskriver åldersgrupper. Till exempel för 2022 noteras att åldersgruppen barn 7–12 år utgör 31 % av den totala andelen aktualiserade barn till socialtjänsten. Vi noterar också en fortsatt ökning av andelen barn 7–12 år (diagram 2, tabellbilaga, tabell 1).

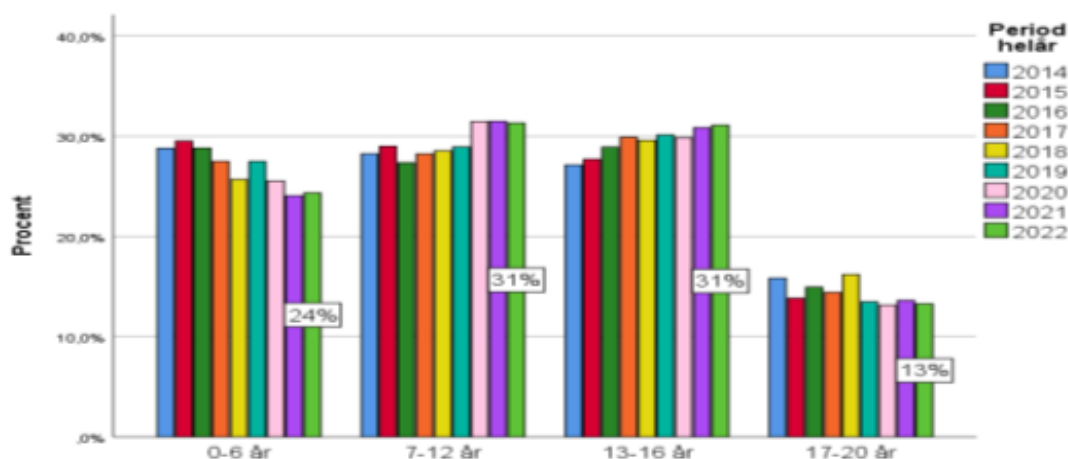

Diagram 2. Fördelning aktualisering per åldersgrupp och år. Totalt, 10 kommuner. 2014–2022. Procent.

Under perioden 2014–2021 har medelåldern för aktualiserade barn och unga pendlat mellan drygt 10 år och närmare 11 år (tabell 5).

Tabell 5. Medel- och medianålder aktualiserade barn och unga. 10 kommuner. 2014–2022.

Period helår	Medel	Median	Antal
2014	10,37	11,00	8479
2015	10,21	11,00	9264
2016	10,48	11,00	10 726
2017	10,54	11,00	11 369
2018	10,72	12,00	12 017
2019	10,50	11,00	13 386
2020	10,59	11,00	14 836
2021	10,80	11,00	15 432
2022	10,77	11,00	16 760

För 2022 noteras att andelen anmälningar är högt i alla åldersgrupper, utom i den äldsta åldersgruppen 17 – 20 år (tabell 6).

Tabell 6. Aktualiseringstyp efter åldersgrupp, 0 – 20 år. 10 kommuner. 2022. Antal och Procent.

	Aktualiseringstyp				Totalt
	Ansökan	Anmälan	Yttrande	Överflyttning av ärende	
0–6 år	122	3950	1	5	4078
	3%	97%	0%	0%	100%
7–12 år	205	5029	7	6	5247
	4%	96%	0%	0%	100%
13–16 år	201	4907	99	4	5211
	4%	94%	2%	0%	100%
17–20 år	233	1815	176	0	2224
	10%	82%	8%	0%	100%
Totalt	761	15 701	283	15	16 760
	5%	94%	2%	0%	100%

Kön

Av de barn och ungdomar som aktualiserats under 2022 är 54 % pojkar och 46 % flickor (tabell 7). Över tid (2014 och 2022) har andelen flickor ökat från 45 till 46 % (tabellbilaga, tabell 2).

Tabell 7. Kön efter åldersgrupp. 10 kommuner. 2022. Antal och Procent.

	Kön		Totalt
	Pojke	Flicka	
0–6 år	2228	1850	4078
	55%	45%	100%
7–12 år	2765	2482	5247
	53%	47%	100%
13–16 år	2786	2425	5211
	53%	47%	100%
17–20 år	1330	894	2224
	60%	40%	100%
Totalt	9109	7651	16 760
	54%	46%	100%

Drygt hälften av de barn, 0–6 år, som aktualiseras till socialtjänsten är pojkar (55 %). Störst andel av pojkar finner vi i åldersgrupperna 17–20 år (60 %) (tabell 7).

Vem aktualiserar till socialtjänsten?

Ansökningar till socialtjänsten görs uteslutande av barnets förälder/vårdnadshavare eller den enskilde (myndig ungdom), medan *anmälningar* om barn och unga görs av privatpersoner eller myndigheter.

Tabell 8. Vem aktualiserar? 0 – 20 år. 10 kommuner. 2014–2022. Procent. n=113 090

		Period helår, procent									
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Ansökan	Den enskilde/sökande	2	2	2	1	2	2	1	1	1	Privata 22 %
	Förälder/vårdnadshavare	7	7	6	5	5	4	4	3	3	
	Anhörig	11	10	9	9	9	9	8	7	7	
	Annan privatperson	12	12	14	12	10	10	10	12	11	
	Förskola	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Anmälan	Skola	14	16	15	15	16	15	15	14	15	Myndigheter, 78 %
	Hälsa- och sjukvård	10	10	10	12	12	11	12	13	13	
	Socialtjänsten (ex officio)	14	14	15	16	16	17	15	16	16	
	Polisen	18	17	19	19	18	20	20	21	19	
	Åklagare/domstol	2	1	1	1	1	0	0	0	0	
	Annan kommun	2	3	3	3	3	3	3	3	4	
	Övrigt	5	6	5	5	6	7	9	7	8	
	Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

Bland länets tio kommuner 2022 står polisen för störst andel av *anmälningar* (19 %), följt av socialtjänsten¹⁰ (16 %) och skolan (15 %). 11 % av anmälningarna kommer från annan privatperson och 7 % från anhöriga medan 2 % av anmälningarna kommer från förskolan. 4 % av *ansökningarna* kommer ifrån familjen: den enskilde (1 %) och förälder/vårdnadshavare (3 %) (tabell 8, tabellbilaga, tabell 3).

I jämförelse mellan 2021 och 2022 noteras en viss ökning av andelen anmälningar från skolan och en minskning från polisen (tabell 8, tabellbilaga, tabell 3)

Sammanfattningsvis kommer 78 % av aktualiseringarna 2022 från myndigheter och 22 % från föräldrar, personer i barnets privata nätverk eller från andra privatpersoner (tabell 8).

Orsaker till anmälan

De orsakskategorier för anmälan som tagits fram inom ramen för arbetet med länets kommuner (se bilaga 1) har hämtats från forskningsöversikter rörande utsatta barn samt från forskningsstudier som behandlar sammanställningar av barnavårdsutredningar.

De verksamhetssystem som socialtjänsten i länet använder tillåter inte att man registrerar mer än en aktualiseringsorsak per inkommit anmälningsärende. Detta kan begränsa registrering i komplexa ärenden som omfattas av problemansamlingar. Socialarbetarna i länet har dock inte upplevt några större problem med att identifiera ett bärande problemområde vid varje anmälningsstillfälle.¹¹

¹⁰ Där ingår även att socialtjänsten erhåller information på annat sätt.

¹¹ Vid löpande referensgruppsmöten i projektet ger kommunrepresentanter feedback om arbetet i projektet. Instruktionen vid registrering är att det är den av anmälaren uppgivna orsaken som ska registreras.

Tabell 9. Orsak till anmälan. 0–20 år. 10 kommuner. 2014–2022. Procent. n= 105 505.¹²

	Period helår, procent								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Psykisk ohälsa hos barnet	4	4	4	5	5	5	4	4	4
Beteendeproblem	10	11	11	12	12	14	14	12	14
Skolproblem	3	3	4	4	4	3	3	3	3
Relationsproblem i familjen	7	8	6	7	9	6	5	5	6
Förseelse	3	2	4	3	2	2	2	2	2
Egen brottslighet/kriminalitet	4	4	3	4	5	6	5	5	5
Eget missbruk	5	4	4	4	5	4	3	3	4
Omsorgssvikt	48	49	49	44	42	44	46	47	45
Utsatt för övergrepp	7	8	6	7	7	6	6	6	6
Våld i familjen	8	8	8	9	9	11	12	12	12
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Bortfall=99

Omsorgssvikt är den vanligaste orsaken till anmälan (45 %) i länets tio kommuner 2022. Omsorgssvikt är ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet, pga. missbruk eller psykisk sjukdom hos förälder, försummelse, vanvård och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder (tabell 9, tabellbilaga, tabell 4).

Beteendeproblem är den näst vanligaste orsaken till anmälan (14 %). Detta rör barn och unga som befinner sig i riskzonen p.g.a. ett utagerande beteende, vistelse i riskmiljöer eller i riskbruk av alkohol och droger. Kriminalitet anmäls i 5 % av fallen, detta omfattas av rapporter om lagöverträdelse som kan leda till beslut av åklagare i någon form såsom yttranden enligt lagen om unga lagöverträdare (LUL) samt andra polisrapporter. Förseelse anmäls i 2 % av fallen, vilka omfattar rapporterade snatterier samt mindre allvarliga lagöverträdelse. I övrigt kan noteras att 12 % av anmälningarna rör våld i familjen och 6 % misstänkt övergrepp mot barnet, 4 % rör anmälan om psykisk ohälsa hos ett barn och 3 % skolproblem. 3 % av anmälningarna rör missbruk hos den unge (eget missbruk) (tabell 9, tabellbilaga, tabell 4).

Mellan 2021 och 2022 noteras att andelen anmälningar om omsorgssvikt minskar med två procentenheter från 47 till 45 % och andelen anmälningar om beteendeproblem ökar från 12 till 14 % (tabell 9, tabellbilaga, tabell 4).

För perioden 2014–2022 kan vi notera att andelen anmälningar om omsorgssvikt tenderar att minska och för anmälningar om våld i familjen och beteendeproblem noteras en ökning (tabell 9, tabellbilaga tabell 4).

Då omsorgssvikt utgör en så stor andel av anmälningarna och är ett samlingsbegrepp som omfattar brister i omsorg om barnet, gjordes en aktstudie av vad som låg bakom dessa anmälningar i nio av länets 10 kommuner under första halvåret 2011 (Almqvist., Åsbrink, 2012).

Resultaten visade att närmare hälften (48 %) av de barn som anmäls för omsorgssvikt levde i en *riskmiljö* där barnets grundläggande behov blev eftersatta. De främsta orsakerna gick att finna i förälders missbruk, och i vissa fall en orolig hemsituation med bråk och konflikter där

¹² Ingår anmälan, begäran om yttrande enligt LUL (unga lagöverträdare) och överflyttning från annan kommun.

missbruk av alkohol ofta är förekommande. De som oftast anmälde barn i riskmiljö var privatpersoner och polisen (a a: s.11).

Vidare visade resultaten att *fysisk försummelse* förelåg i 32 % av anmälningarna där det framför allt handlade om bristande tillsyn (hygien, kläder, mat) och i vissa fall övervakning (barnet lämnas ensamt). De som främst anmäler fysisk försummelse är privatpersoner, socialtjänsten, hälso- och sjukvården (a a: s.12).

20 % av barnen var utsatta för *psykisk försummelse*, främst på grund av psykisk sjukdom/ ohälsa hos förälder och i vissa fall hårda och inkonsekventa uppfostringsmetoder och i enstaka fall kognitiva svårigheter hos föräldrar. Fokus i psykisk försummelse handlade om brister i den känslomässiga omvårdnaden på grund av brister i samspel och stimulans eller i kärlek och uppmärksamhet. Socialtjänsten, hälso- och sjukvården, anhöriga och skolan var de som vanligtvis anmälde barn som var utsatta för psykisk försummelse (a a: s.13).

Beslut om social utredning

Barn som aktualiseras till socialtjänsten blir inte automatiskt aktuella för social utredning.¹³ När en anmälan kommer in till socialtjänsten görs först en bedömning (förhandsbedömning) om anmälan allvarlighetsgrad och om barnets behov behöver utredas vidare. Vid en ansökan skall en social utredning *alltid* inledas för att utreda barnets/den unges behov.

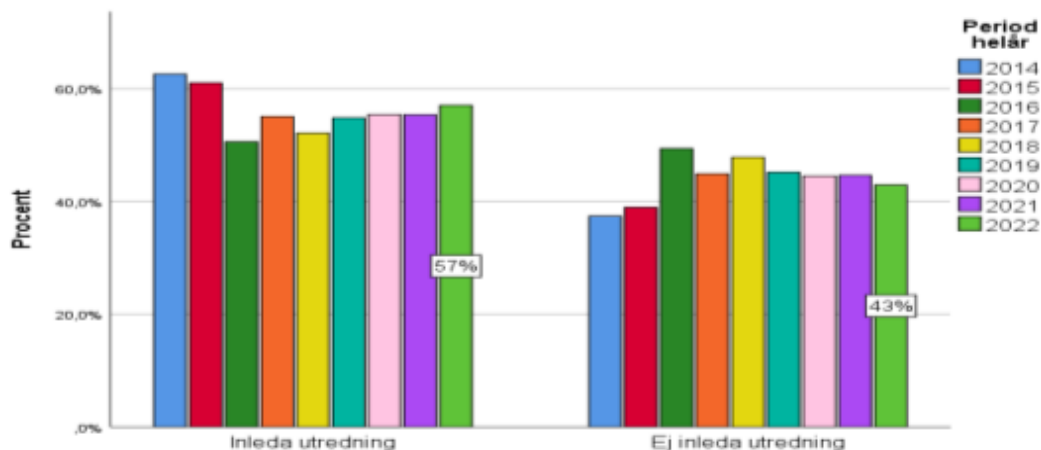

Diagram 3. Beslut om social utredning. 0 – 20 år. 10 kommuner. 2014–2022. Procent.

För länets kommuner finner vi att av det *totala antalet aktualiseringar* 2022 leder mer än hälften (57 %) till en social utredning (diagram 3, tabellbilaga, tabell 5).

¹³ Som inledd social utredning räknas a) en enskild aktualisering som leder till utredning b) återaktualisering som knyts till en tidigare inledd utredning.

Enligt lagstiftningen skall *alla* ansökningar utredas, varför nedanstående tabell enbart visar andelen inledda utredningar efter anmälan eller på annat sätt.

Tabell 10. Beslut om social utredning efter anmälan eller på annat sätt. 0 – 20 år. 10 kommuner. 2014–2022. Antal och Procent.¹⁴

	Beslut om att inleda utredning									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
	%	%	%	%	%	%	%	%	Antal	%
Anmälan	59	57	47	52	48	51	53	53	15 593	54
Yttrande	100	99	95	96	98	100	100	100	281	100
Överflyttning av ärende	50	68	36	57	79	-	14	86	15	100
Totalt	63	61	51	55	52	52	53	53	15 889	55

För 2022 noteras att vid anmälningar startas en social utredning i 54 % av fallen samt i 100 % vid begäran om yttranden enligt LUL. I jämförelse med 2021 noteras en ökning av andelen sociala utredningar efter anmälan (tabell 10).

¹⁴ Anledningen till att antalet anmälningar skiljer sig från tabell 3 är att det saknas uppgifter om beslut om utredning för vissa poster i datamaterialet. Bortfall för 2022=110.

Analys och kommentarer

Myndigheter som möter barn och ungdomar under 18 år i sin verksamhet (förskola, skola, hälso- och sjukvård osv.) har en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa, enligt 14 kap. 1 c § SoL. För privatpersoner föreligger ingen lagstadgad skyldighet att anmäla till socialtjänsten. Det finns dock en lagstadgad rekommendation för privatpersoner att anmäla olika förhållanden om barn som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Begreppet ”barn som far illa” används framför allt juridiskt och avser barn som utsätts för brister i omsorgen av sina föräldrar och barn/ungdomar som skadar sig själva genom destruktiva beteenden (Socialstyrelsen, 2012, s. 11).

Barn som bevittnat våld i familjen

Sammanställda aktualiseringsdata från länets kommuners socialtjänster visar att orosanmälningar rörande barn som bevittnat våld är den anmälningsorsak som har ökat mest i jämförelse med alla andra anmälningsorsaker. Andelen orosanmälningar som rör våld i familjen har ökat från 8 till 12 % i länet, mellan 2014 – 2022 (tabell 9).

Barn som anmäls pga. våld i familjen till socialtjänsten i länets kommuner är i genomsnitt 8 år (7,64) och utgörs av lika många pojkar som flickor. Orosanmälningar kommer främst ifrån polisen (28 %), grundskola (11 %), anhöriga (8 %), andra privatpersoner (8 %) samt hälso- och sjukvård (6 %). Från socialtjänsten (ex. officio) aktualiseras 25 % av anmälningarna och kommer då ifrån andra enheter inom socialtjänstens organisation (tabellbilaga, tabell 6).

En del av anmälningarna ex. officio kan även aktualiseras genom ”På annat sätt”, vilket innebär att den handläggande socialsekreteraren aktualiserar ärendet genom att denne i sin yrkesutövning får kännedom om barns förhållanden som kan föranleda åtgärder från socialtjänsten.

I ärenden där barn bevittnar våld i familjen är det vanligt att en anmälan aktualiseras ex. officio. Detta beror på att inte bara barnet som är föremål för anmälan utan även eventuella syskon i familjen bör utredas.¹⁵ En orosanmälan, från till exempel förskolan, som rör ett barn som bevittnat våld och lever med två minderåriga syskon innebär två ex. officio anmälningar och tre barnavårdsutredningar. Har barnet som är föremål för anmälan bevittnat våld i familjen så är sannolikheten mycket stor att även dennes syskon har bevittnat våldet.¹⁶

Författaren har fått tillgång till avidentifierat verksamhetsdata från socialtjänstens verksamhetssystem rörande orosanmälningar under första halvåret 2022, från en kommun med 100 000 innevånare. I pilotstudien har orosanmälningar om våld i familjen sorterats ut från det totala underlaget.¹⁷ Nedan följer en redovisning att inkomna anmälningar om våld i familjen¹⁸ under första halvåret 2022 (20220101 – 20220630) till socialtjänsten i den aktuella kommunen.¹⁹

¹⁵ I orosanmälningar om barn som bevittnat våld ska alltid en utredning inledas (SOFS 2014:4).

¹⁶ Källa: Enhetschef, Mottagningsenheten. Socialtjänsten. Kommun med 100 000 innevånare.

¹⁷ Totalt underlag; 2522 orosanmälningar, barn 0 – 17 år, första halvåret 2022.

¹⁸ Definition: Barn som bevittnat våld mellan närstående.

¹⁹ Orsaker till anmälan är hämtad direkt ur verksamhetssystemet och är på en mer detaljerad nivå i jämförelse med länets orsakskoder. Källa: Treseva verksamhetssystem.

Under första halvår 2022 inkom 484 orosanmälningar om våld i familjen till socialtjänsten, där våld i familjen angavs enskilt eller i anslutning till ytterligare anmälningar under perioden. Anmälningarna omfattade 224 unika barn. Medelåldern på barnen som anmäldes var 8 år (7,87 och vi noterar något fler pojkar (51 %) än flickor (49 %). Under ett helår bedöms drygt 2 % av andelen barn i befolkningen i den aktuella kommunen anmälas pga. våld i familjen (tabellbilaga, tabell 7).²⁰

Hos 120 barn (av 224) (54 %) förekom *en* orosanmälan om våld i familjen under perioden (första halvåret 2022). För 104 barn (46 %) noterades mellan *två och sex* orosanmälningar under halvåret, där anmälningar om våld i familjen förekom i nära anslutning till ytterligare anmälningar om andra missförhållanden. För det totala underlaget (224 barn) inkom 2,2 orosanmälningar per barn. För de barn som anmäldes två gånger eller fler (104 barn) noteras 3,5 anmälningar per barn (tabellbilaga, tabell 8).

*Tabell 11. Anmälningsorsaker som samvarierar med anmälningar om våld i familjen under en period. Två eller fler anmälningar. Procent of Cases. Multivariabel. Första halvår 2022. n=77.*²¹

Anmälningsorsaker	Procent of Cases n=77
Barnets psykiska ohälsa	13%
Beteendeproblem	13%
Förälders missbruk	17%
Förälders psykiska ohälsa	14%
Förälders omsorgssvikt	45%
Relationsproblem i familjen	21%
Skolrelaterade problem	5%
Barn utsatt för fysiska övergrepp	21%
Barn utsatt för övergrepp - psykiskt	3%
Barn utsatt för sexuella övergrepp	4%
Total	156%

De vanligaste orsakerna till anmälningar, som samvarierade med anmälningar om våld i familjen under perioden, omfattade förälders omsorgssvikt (45 %), relationsproblem i familjen (21 %), fysiska övergrepp mot barnet (21 %) samt förälders missbruk (17 %) (tabell 11).

Vi kan alltså identifiera ytterligare anmälningar rörande andra anmälningsorsaker än våld i familjen för 77 av barnen (av 104) (74 %), som anmäldes två eller flera gånger under den aktuella perioden (se tabell 11). För resterande del av målgruppen barn som var aktuella för upprepade anmälningar, antal 27 (av 104), var våld i familjen den enda anmälningsorsaken. Dvs. 26 % (antal 27) av barnen var alltså föremål för upprepade anmälningar, där inga andra orsaker än våld i familjen angavs (tabellbilaga, tabell 9).

²⁰ Materialet omfattar enskilda ärenden som har mellan 1–6 anmälningar under perioden. 42 anmälningar, som översteg kriteriet, har exkluderats. Författaren har arbetat med ej identifierbara data vid sammanställningen.

²¹ Individbaserade data, Treserva verksamhetssystem. Kommun 100 000 innevånare.

Något fler pojkar (57 %) än flickor (43 %) är föremål för upprepade anmälningar, i jämförelse med barn som anmälts en gång, där vi noterar fler flickor (53 %) än pojkar (47 %) (tabellbilaga, tabell 10).

Av forskningen framgår att risken för våld mot barnet ökar om det förekommer våld mellan de vuxna i familjen. Barn som utsätts för brister i omsorgen är även utsatta för andra former av övergrepp inkl. att tvingas bevittna våld mellan närstående. (SKR, 2020, s. 14–21).

Kända riskfaktorer för föräldrars bristande omsorg om barn är ekonomisk stress, arbetslöshet, låg utbildning, ensamt föräldraskap och förekomst av kriminalitet, våld och sociala svårigheter i familjens miljö. Föreligger det även psykisk ohälsa hos förälder, missbruk eller kognitiv funktionsnedsättning ökar risken för att barn far illa. Våld i familjen och fysiska övergrepp mot barn har samband med dessa riskfaktorer och därmed samband med bristande omsorgsförmåga (SKR, 2020, s. 24).

Att leva i en våldsutsatt miljö innebär stora risker för det enskilda barnet, på kort och lång sikt. Studier har visat att barn som upplevt våld riskerar att utveckla beteendeproblem (som utåtagerande beteenden och trotsighet) och emotionella problem (som ångest och depression). Barn kan även utveckla posttraumatisk stress, som kan yttra sig i form av mardrömmar och koncentrationssvårigheter (a a: s. 14–21).

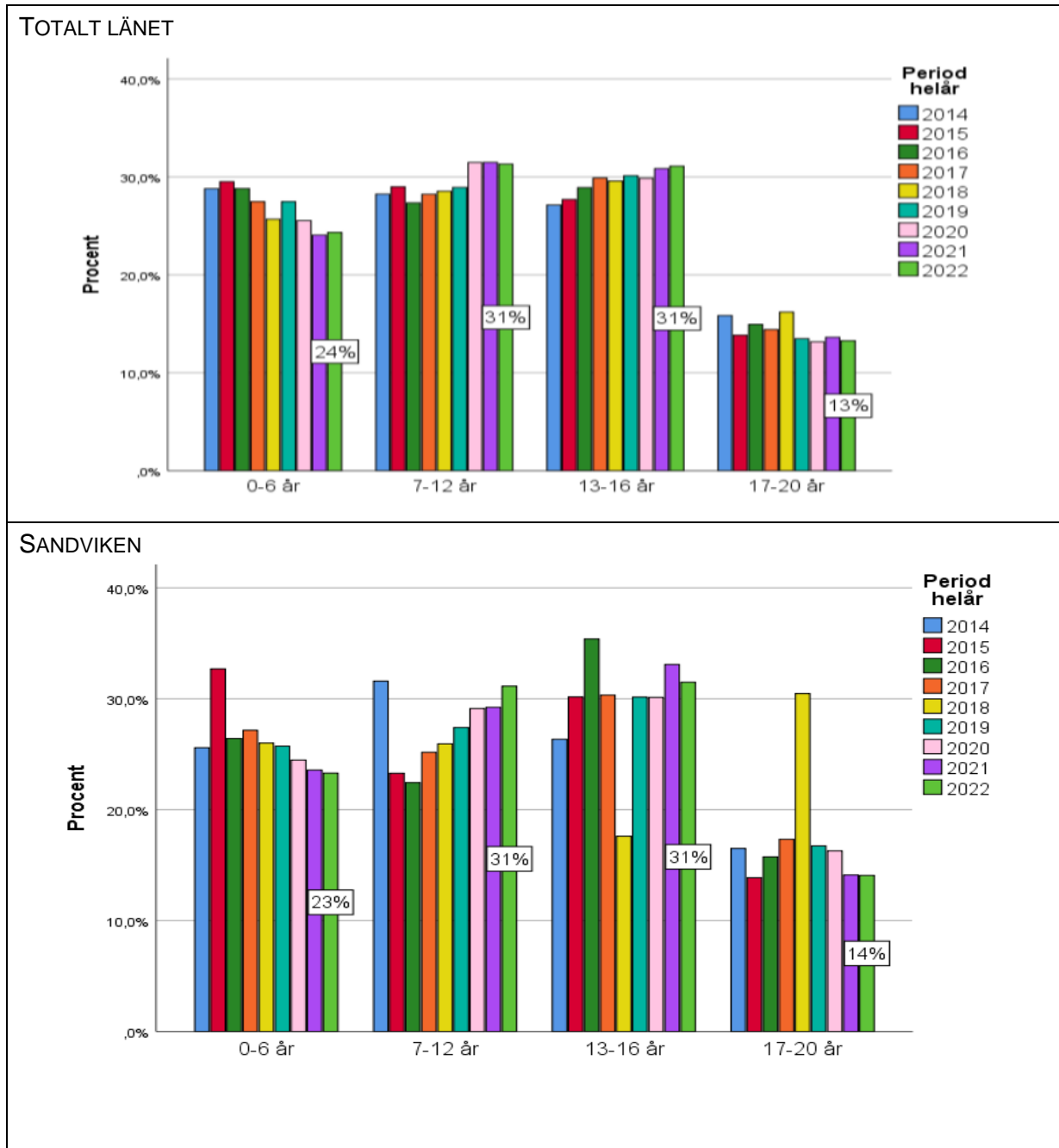
Barn som lever i familjer där våld förekommer är en utmaning för socialtjänsten. Våldet tenderar att vara en dold familjehemlighet och är svårt att upptäcka. Det kan vara en svårt att utskilja mönster av våldet i en familj, om våldet sker vid enstaka tillfällen (vilket i sig är allvarligt) eller om det är ett upprepat systematiskt våld. Risken är stor att barnen inte berättar vad de är med om, pga. av rädsla och förvirring, lojalitet, skuld och skam eller att barnen är för små för att kunna berätta (SKR, 2020, s. 14–21).

Urvalet av inkomna orosanmälningar rörande våld i familjen i pilotstudien, visar att hos majoriteten av de barn som anmäls upprepade gånger så föreligger en kombination av andra missförhållanden i familjen. Där främst förälders omsorgssvikt, fysiska övergrepp mot barnet och förälders missbruk samvarierar med våldet. Vi noterar även en andel av barn som är föremål för upprepade anmälningar om våld i familjen där inga andra anmälningsorsaker förekommer.

Utmaningen för socialtjänsten i ärenden som rör barn som bevittnat våld, består inte ”bara” att upptäcka och kartlägga våldet samt bedöma risk och skyddsbehov utan att även identifiera andra riskfaktorer som kan utlösa och befästa våldet i en familj. Komplexiteten ställer socialtjänsten inför en svår uppgift, vilket ställer krav på utvecklingen av socialtjänstens arbete med barn som upplever våld i sin närmiljö. Utvecklingen kan till exempel omfatta former för samverkan med verksamheter som möter barn i sin vardag samt implementering av evidensbaserade arbetssätt och metoder inom ärendehandläggning och insatser i öppenvården.

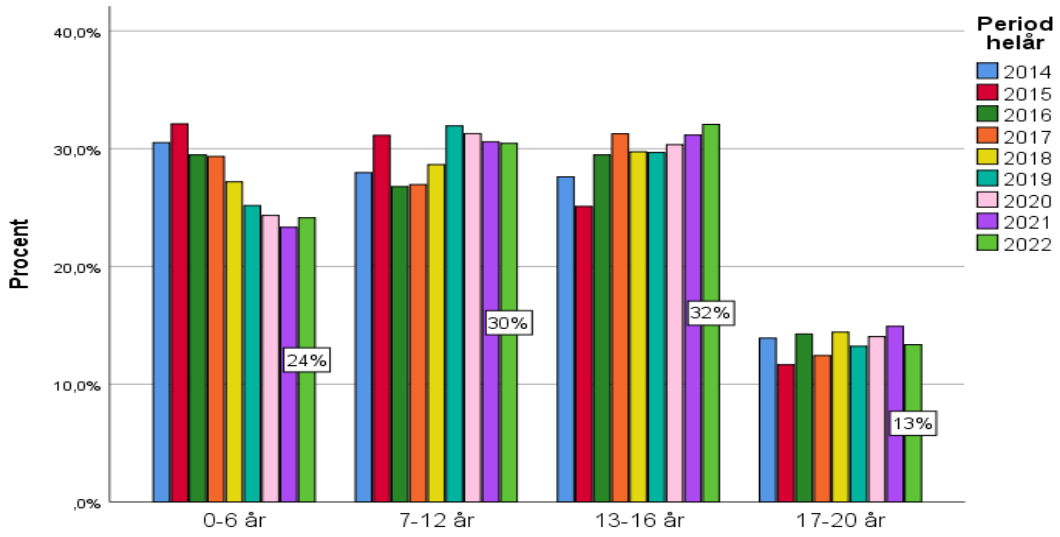
Aktualiserade ärenden till socialtjänsten. Kommunredovisning. Barn och ungdom 0–20 år. Period; 2014–2022²²

Åldersgrupp

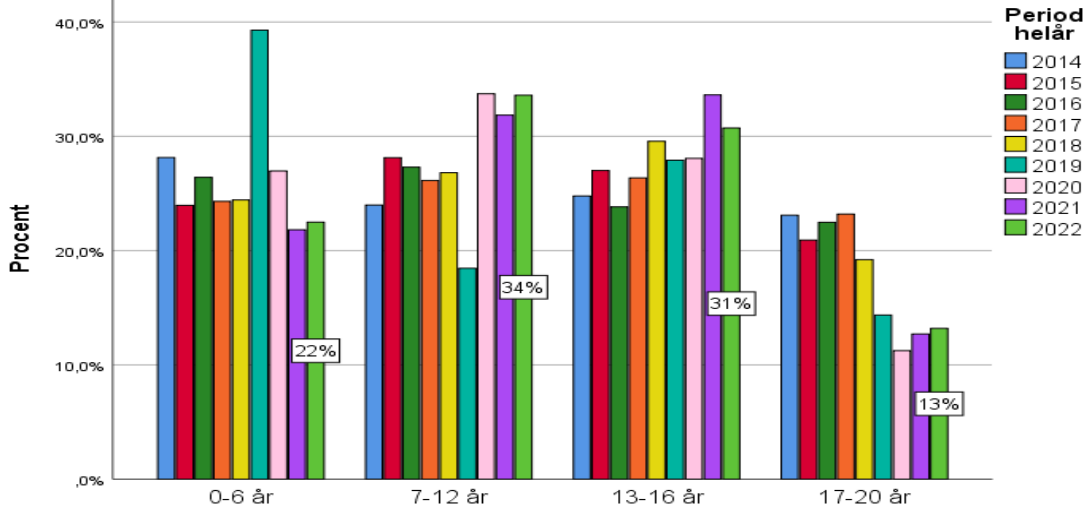

²² Totalt, ej unika barn och unga.

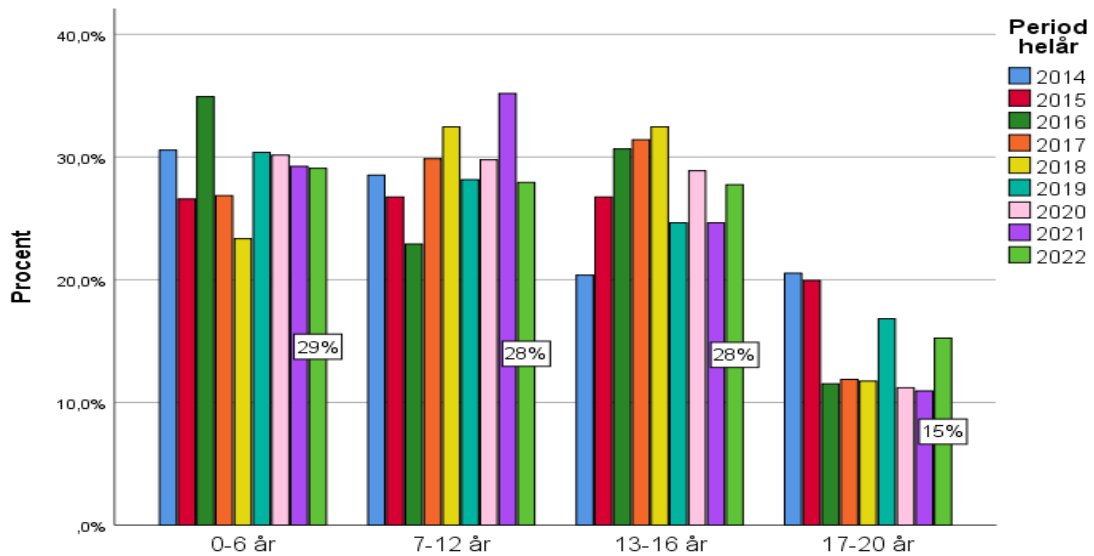
GÄVLE

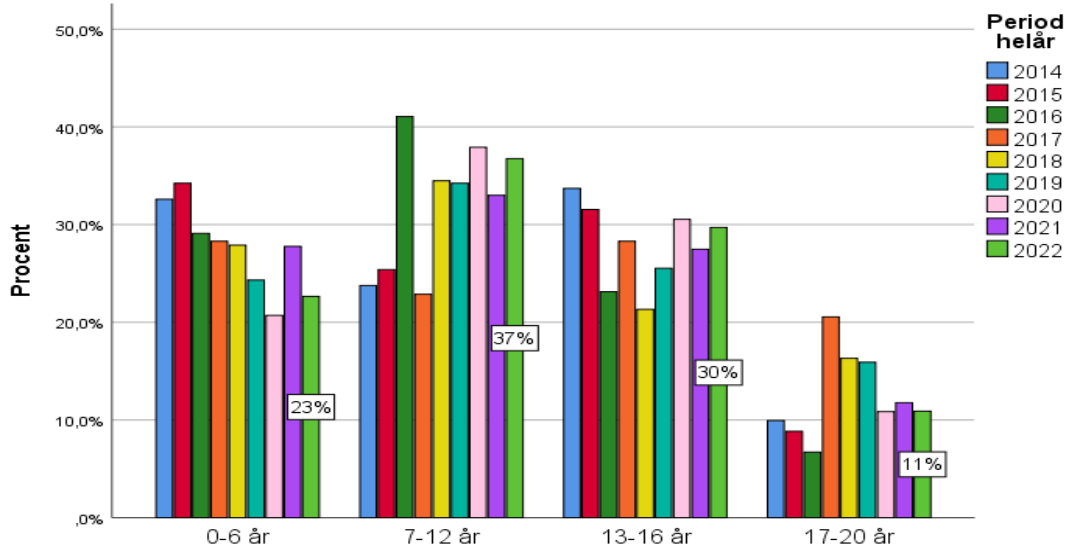
SÖDERHAMN

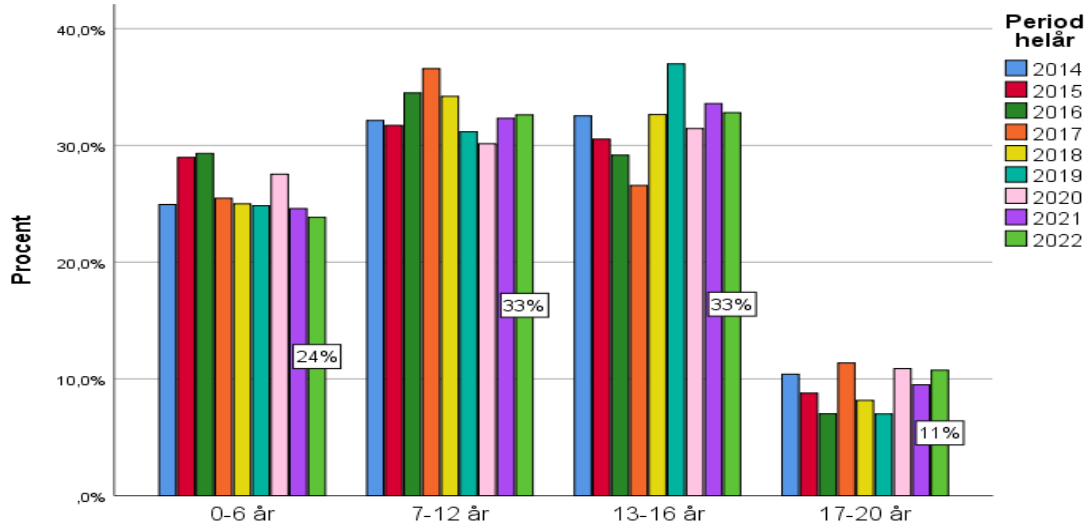
BOLLNÄS

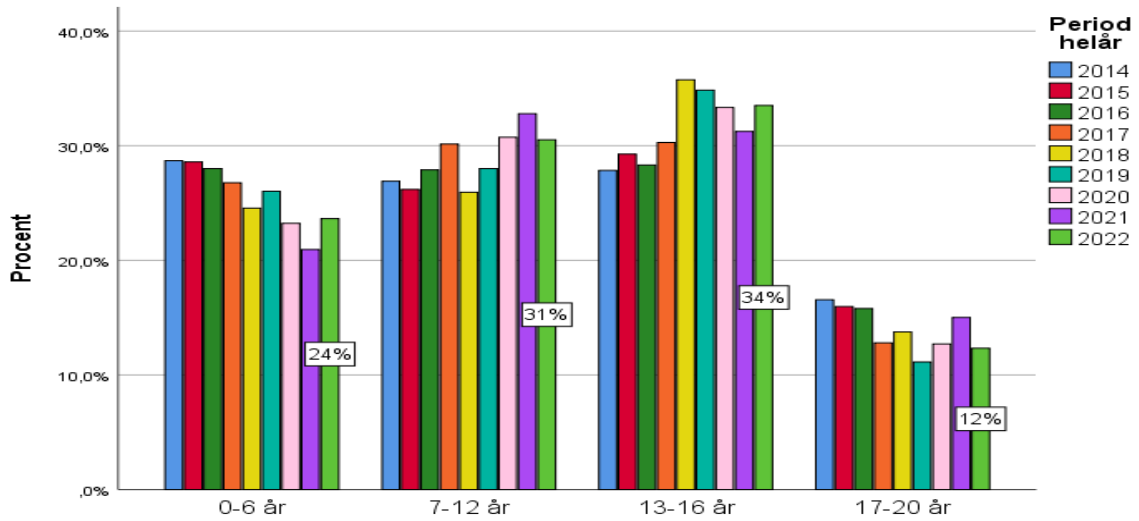
OVANÅKER

LJUSDAL

HUDIKSVALL

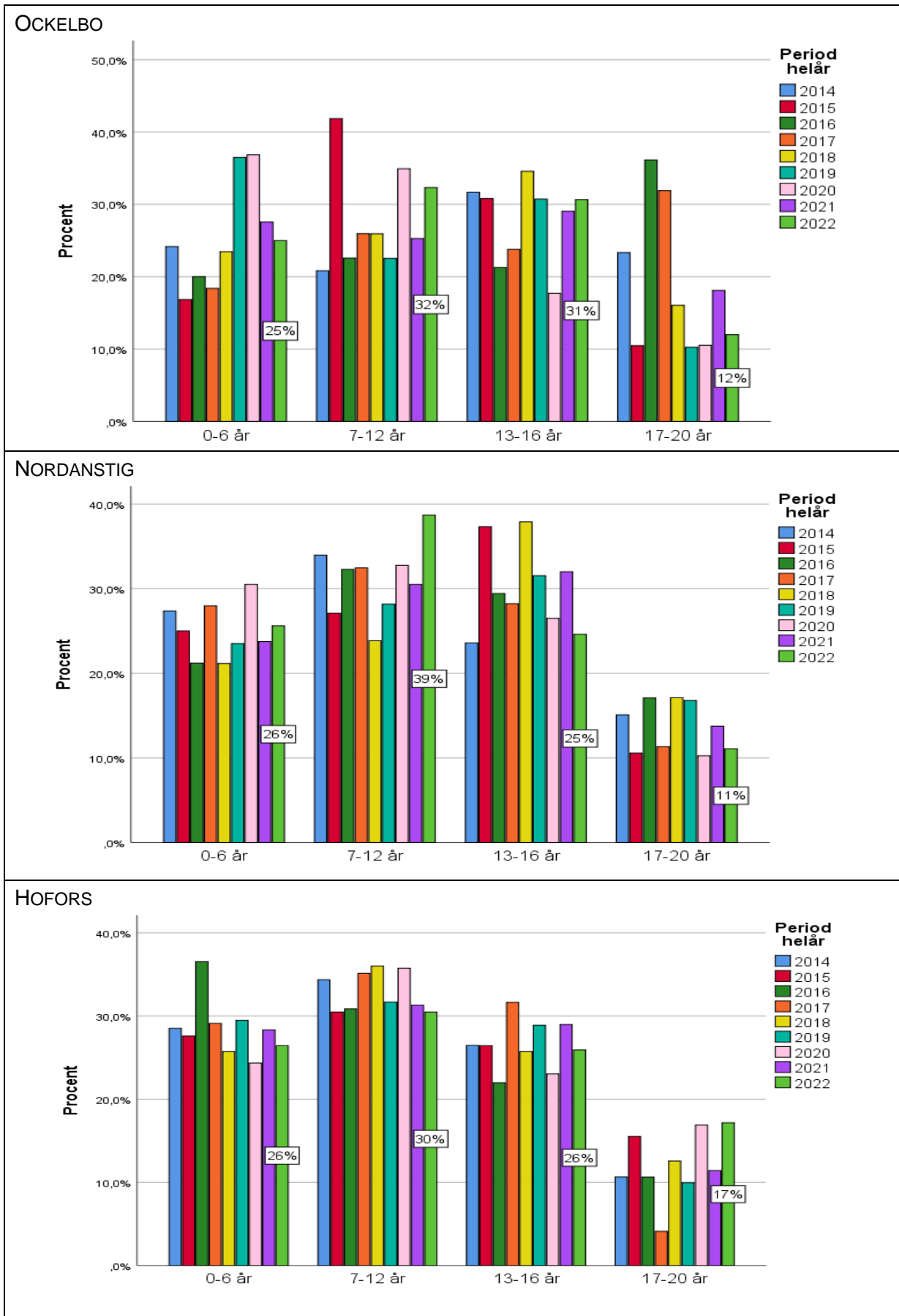

Diagram 4. Åldersgrupper. 10 kommuner. 2014–2022. Procent.

Orsak till anmälan²³

Tabell 13. Anmälningsorsak. 10 kommuner. 2014–2022. Procent.

TOTALT LÄNET									
	Period helår, procent								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Psykisk ohälsa hos barnet	4	4	4	5	5	5	4	4	4
Beteendeproblem	10	11	11	12	12	14	14	12	14
Skolproblem	3	3	4	4	4	3	3	3	3
Relationsproblem i familjen	7	8	6	7	9	6	5	5	6
Förseelse	3	2	4	3	2	2	2	2	2
Egen brottslighet/kriminalitet	4	4	3	4	5	6	5	5	5
Eget missbruk	5	4	4	4	5	4	3	3	4
Omsorgssvikt	48	49	49	44	42	44	46	47	45
Utsatt för övergrepp	7	8	6	7	7	6	6	6	6
Våld i familjen	8	8	8	9	9	11	12	12	12
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

SANDVIKEN									
	Period helår, %								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Psykisk ohälsa hos barnet	5	3	5	5	5	4	2	5	4
Beteendeproblem	10	9	14	14	12	17	17	15	14
Skolproblem	5	4	4	3	3	2	2	2	1
Relationsproblem i familjen	7	11	7	8	4	6	5	6	4
Förseelse	1	1	5	2	2	1	1	2	2
Egen brottslighet/kriminalitet	1	3	3	3	3	4	4	6	5
Eget missbruk	3	1	1	3	4	2	1	2	1
Omsorgssvikt	46	50	39	44	51	46	46	44	50
Utsatt för övergrepp	8	7	8	5	5	5	10	9	7
Våld i familjen	13	10	11	13	11	12	11	10	9
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

²³ Ingår anmälan, begäran om yttranden, överflyttning.

Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp

Tabell 14. Beslut om social utredning efter aktualiseringstyp. 10 kommuner. 2019–2022. Procent.

TOTALT LÄNET					SANDVIKEN				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2022	2021	2020	2019		2022	2021	2020	2019
Ansökan	99	98	98	97	Ansökan	100	100	99	100
Anmälan	54	53	53	51	Anmälan	59	57	62	60
Yttrande	100	98	100	100	Yttrande	100	96	100	100
Överflyttning av ärende	100	86	100	-	Överflyttning av ärende	100	100	100	-
Totalt	57	55	55	55	Totalt	62	60	64	62
GÄVLE					SÖDERHAMN				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2022	2021	2020	2019		2022	2021	2020	2019
Ansökan	99	97	88	92	Ansökan	94	98	100	100
Anmälan	52	49	45	45	Anmälan	61	58	74	62
Yttrande	100	100	98	100	Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	100	-	100	-	Överflyttning av ärende	100	-	100	-
Totalt	54	51	48	50	Totalt	63	60	75	64
BOLLNÄS					OVANÅKER				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2022	2021	2020	2019		2022	2021	2020	2019
Ansökan	100	100	100	100	Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	49	53	61	55	Anmälan	55	63	55	54
Yttrande	100	100	100	100	Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	-	-	-	-	Överflyttning av ärende	-	-	-	-
Totalt	53	55	64	59	Totalt	59	65	58	59

LJUUSDAL					HUDIKSVALL				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2022	2021	2020	2019		2022	2021	2020	2019
Ansökan	100	100	100	100	Ansökan	100	100	100	100
Anmälan	66	56	46	65	Anmälan	45	46	47	48
Yttrande	100	100	93	100	Yttrande	100	100	100	100
Överflyttning av ärende	-	-	-	-	Överflyttning av ärende	100	-	-	-
Totalt	68	59	50	68	Totalt	48	49	51	52
OCKELBO					NORDANSTIG				
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2022	2021	2020	2019		2022	2021	2020	2019
Ansökan	100	100	100	100	Ansökan	100	94	100	100
Anmälan	45	66	51	46	Anmälan	62	46	45	27*
Yttrande	100	100	100	100	Yttrande	100	100	93	100
Överflyttning av ärende	-	100	-	-	Överflyttning av ärende	-	-	-	-
Totalt	49	69	54	53	Totalt	65	49	50	32*
					*Osäkra data				
HOFORS									
	Inleda utredning, %					Inleda utredning, %			
	2022	2021	2020	2019		2022	2021	2020	2019
Ansökan	100	100	100	97					
Anmälan	65	65	60	48					
Yttrande	100	73	100	100					
Överflyttning av ärende	-	-	-	-					
Totalt	68	69	65	54					

Referenser

- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2016). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2016:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2015). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2015:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2014). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2014:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2013). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2013:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2012). *Att dokumentera socialtjänstens insatser – Att kategorisera anmälningsorsak för omsorgssvikt*. Arbetsrapport 2012:2. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2011). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2011:3. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2010). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2010:5. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Almqvist, A. & Åsbrink, P. (2009). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2009:4. Gävle: Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2005), *Normbrytande beteende i barndomen*. IMS, SIS. Stockholm: Gothia förlag.
- Jacobsson, L. (2011). *Tidiga insatser föräldra-barnrelation/anknytning – slutrapport*. Örebro: Örebro Läns Landsting & Regionförbundet Örebro.
- Kommun och landstingsdatabasen. www.kolada.se.
- Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn*. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Göteborg: Gothia förlag.
- Nilsson, L. & Wiedel, D.O. (2016). *Tidiga insatser i förskolan: Erfarenheter från ett utvecklingsarbete i Vara kommun*. Vara: Vara Kommun & Högskolan Väst.
- Nilsson, I. (2011). *Helhetssyn och långsiktighet – strategier baserat på ekonomiskt tänkande*. Skandia försäkringsaktiebolag: Tryck och Rit.
- SBU, (2018). *Öppenvårdsinsatser för familjer där barn utsätts för våld och försummelse*. Rapport 280/2018. April 2018.
- Socialstyrelsen, (2014). *Systematisk uppföljning*. Juni 2014.
- Socialstyrelsen, (2013). *Tidiga insatser mot psykisk ohälsa hos små barn*. Augusti 2013.
- Socialstyrelsen, (2013). *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Augusti 2013.
- Socialstyrelsen, (2012). *Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga*. www.socialstyrelsen.se. Mars 2012.
- Socialstyrelsen, (2019a). *Att göra anmälningar som gäller barn sökbara*. Maj 2019.

- Socialstyrelsen, (2019b). *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa*. Nationell kartläggning 2018. December 2019.
- Sundell, K. m.fl. (2004). *Socialtjänstens barn*. FoU rapport 2004:4. Stockholm: Stockholms socialtjänstförvaltning: FoU-enheten.
- Sundell, K. & Egelund, T. m.fl. (2007). *Barnavårdsutredningar – en kunskapsöversikt*. IMS. Växjö: Gothia förlag.
- Sveriges kommuner och landsting (SKL), (2013). *Barn och unga här, nu och framåt*.
- Sveriges kommuner och regioner (SKR), (2020). *Barn som upplever våld*. December 2020.
- Svärd, V. (2016). Children at risk? Hospital Social Workers and their Colleagues' Assessment and Reporting Experiences. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Tillberg Mattsson, K., Nordlund, H., Lindvärn, M. (2021). *Att öka kunskapen om barnen i öppenvården – individbaserad systematisk uppföljning i Gävleborg*. FoU rapport 2021:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Ulmanen, P. & Andersson, G. (2006). *Svensk social barnavård ur ett könsperspektiv 1993–2003*. SiS-rapport. www.stat-inst.se.
- UNICEF, (2014). *I välfärdens utkant*. UNICEF Sverige. Kaplan RM, 2014. www.unicef.se.
- Wiklund, S. (2006). *Den kommunala barnavården – om anmälningar, organisation och utfall*. Avhandling. Stockholm: Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete. Edsbruk: Akademitryck AB.
- Wiklund, S. (2008). Individ- och familjeomsorgens barnavårdsarbete, i Bergmark, Lundström, Minas & Wiklund (red.). *Socialtjänsten i blickfånget. Organisation, resurser och insatser. Exempel från arbete med barn och ungdom, försörjningsstöd, missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Åsbrink, P. (2017). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga*. FoU rapport 2017:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Åsbrink, P. (2018). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2018:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Åsbrink, P. (2019). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2019:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Åsbrink, P. (2020). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2020:2. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Åsbrink, P. (2021). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2021:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Åsbrink, P. (2022). *Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga*. FoU rapport 2022:3. Gävle. Region Gävleborg. FoU Välfärd.
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut. Från anmälan till insats i den sociala barnavården*. Avhandling. Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete. Universitetsservice AB, Stockholm 2010.

Bilaga 1. Aktualiserings- och bakgrundskoder

Följande förslag har tagits fram i samarbete med referensgruppen samt mot bakgrund av annan kompletterande kunskap som erhållits genom dialog med externa forskare samt studier av forskningslitteratur.

<p><u>Aktualiseringstyp</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ansökan – Anmälan – Yttrande (t ex remiss) – Överflyttning av ärende (från annan kommun/socialtjänst) 	<p><u>Barnet/den unge</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Födelseår/personnummer; omvandlas till löpnummer om ärendet inte går till utredning²⁴ – Kön
<p><u>Aktualiserat från</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Den enskilde/sökande – Förälder/vårdnadshavare – Anhörig – Annan privatperson (anonym eller namngiven) – Förskola – Skola – Hälso- och sjukvård – Socialtjänsten (ex. officio, egen kännedom) – Polisen – Åklagare/domstol – Annan kommun – Övrigt (t ex myndigheter, organisationer, arbetsgivare) 	<p><u>Familjesituation (vårdansvar)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Biologisk familj (inkl. adoptivfamilj) – Biologisk förälder + styvförälder – Ensamstående mamma – Ensamstående pappa – Växelvis boende hos mamma/pappa – Eget boende – Annan familjesituation (t.ex. stadigvarande vistelse hos släkt/anhöriga, familjehem/ jourhem, institution) <p><u>Alternativt Hushållsbild (familjetyp):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ensamstående med barn – Giftna/sammanboende med barn – Eget boende <p><i>*Familjebild borttagen 2017</i></p>
<p><u>Aktualiseringsskäl (ange ett skäl och endast vid anmälan)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Psykisk ohälsa hos barnet – Beteendeproblem – Skolproblem – Relationsproblem i familjen – Förseelse – Egen brottslig verksamhet/kriminalitet – Eget missbruk – Omsorgssvikt – Utsatt för övergrepp – Våld i familjen 	<p><u>Social utredning eller ej</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – beslut om att öppna social utredning – beslut om att ej öppna social utredning <p>(beslut som fattas i aktualiseringsbild i verksamhetssystemet)</p>

²⁴ I syfte att följa upp ärenden över tid. Omvandling till löpnummer är tekniskt möjligt men används ännu inte i de olika verksamhetssystemen.

Begreppsdefinitioner – aktualiseringsskäl²⁵

Psykisk ohälsa hos barnet

Rör psykisk ohälsa hos barnet/ungdomen av mer eller mindre allvarlig art. Handlar om främst två underkategorier:

- 1) *Psykisk ohälsa/funktionshinder konstaterat*, ex. genom rapporterad diagnos eller via samråd med hälsovård.
- 2) *Psykisk problematik förmodad*, pga. uppvisad, oro, nedstämdhet, depression, uppförandestörning.

Beteendeproblem

Kan ses som ett samlingsbegrepp för en ”stödig” social situation för ett barn/ungdom som ex. innefattar utagerande (allvarliga konflikter med kamrater och andra vuxna), riskfyllt sexuellt beteende, alkohol och drogbruk i mindre skala, vistas i kriminella miljöer. Vanligt att flera problemområden förekommer parallellt.

Skolproblem

Rör barnets/ungdomens situation på skolan, ex. om problem i relationer till andra barn (mobbar eller mobbas) och vuxna, skolk eller skolvägran.

Relationsproblem i familjen

Konflikter mellan familjemedlemmar.

Förseelse

Rapporterat snatteri, klotter, mindre förseelser, mindre allvarligare lagöverträdelser, LOB.

Egen brottslig verksamhet/kriminalitet

Mer allvarligare lagöverträdelser, ex. stöld, skadegörelse, misshandel, inbrott, trafikbrott, vapeninnehav. Lagförda brott eller sådana brott som förväntas leda till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse.

Eget missbruk

Mer uttalat och allvarligare bruk av alkohol och droger. Ett bruk som negativt påverkar ungdomens sociala situation (skolan, familjerelationer), fortsatt bruk trots erfarenheter av negativa konsekvenser.

Omsorgssvikt (brister i omsorgen)

Ett samlingsbegrepp som rör brister i hemmiljön, pga. missbruk eller psykisk sjukdom hos förälder/drar, brister i fostrarförmåga hos föräldrar pga. bristande tillsyn (försummelse, vanvård) och övervakning eller hårda och auktoritära uppfostringsmetoder.

Utsatt för övergrepp

Utsatt för fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp, hedersrelaterat våld och förtryck.

Våld i familjen

Våld mellan familjemedlemmar. Barnet tvingas bevittna (se eller höra) våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld eller hot förekommer ofta.

²⁵ Andershed, H. & Andershed, AK. (2005); Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000); Sundell, K. m.fl. (2014); Sundell K. & Egelund T. m.fl. (2007); Ulmanen, P. & Andersson, G. (2006).

Bilaga 2. Tabeller

Tabell 1. Åldersgrupp. Aktualiseringar. 10 kommuner. 2014–2022. Antal.

	Period helår									Totalt
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
0–6 år	2441	2734	3082	3124	3086	3795	3787	3712	4078	29 846
7–12 år	2394	2685	2933	3210	3429	3996	4668	4858	5247	33 420
13–16 år	2300	2564	3100	3398	3554	4162	4428	4758	5211	33 475
17–20 år	1343	1281	1602	1638	1946	1863	1952	2102	2224	15 951
Totalt	8478	9264	10 726	11 370	12 015	13 816	14 835	15 430	16 760	112 692

Tabell 2. Kön. 10 kommuner. 2014–2022. Antal och Procent.

	Kön	
	Pojke	Flicka
2014	4700	3784
	55%	45%
2015	4981	4370
	53%	47%
2016	5794	5021
	54%	46%
2017	6289	5118
	55%	45%
2018	6541	5521
	54%	46%
2019	7508	6391
	54%	46%
2020	8052	6802
	54%	46%
2021	8177	7253
	53%	47%
2022	9109	7651
	54%	46%
Totalt	61 080	51 591
	54 %	46 %

Tabell 3. Vem aktualiserar? 10 kommuner.2014–2022. Antal och Procent. n=113 090*

	Period helår								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Den enskilde/sökande	207	170	199	155	215	220	193	162	182
	2%	2%	2%	1%	2%	2%	1%	1%	1%
Förälder/vårdnads-havare	564	623	637	609	591	572	558	539	579
	7%	7%	6%	5%	5%	4%	4%	3%	3%
Anhörig	920	958	964	1021	1137	1211	1205	1147	1225
	11%	10%	9%	9%	9%	9%	8%	7%	7%
Annan privatperson	1018	1104	1566	1329	1183	1342	1526	1841	1894
	12%	12%	14%	12%	10%	10%	10%	12%	11%
Förskola	194	220	205	205	211	283	244	280	360
	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Skola	1221	1452	1578	1738	1928	2140	2255	2153	2463
	14%	16%	15%	15%	16%	15%	15%	14%	15%
Hälso- och sjukvård	835	981	1132	1309	1501	1559	1843	1938	2139
	10%	10%	10%	11%	12%	11%	12%	13%	13%
Socialtjänsten (ex officio)	1168	1327	1579	1807	1908	2346	2242	2449	2626
	14%	14%	15%	16%	16%	17%	15%	16%	16%
Polisen	1555	1625	2007	2212	2201	2800	2994	3247	3229
	18%	17%	19%	19%	18%	20%	20%	21%	19%
Åklagare/domstol	133	100	98	56	105	49	63	48	56
	2%	1%	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Annan kommun	205	276	294	374	317	383	460	494	600
	2%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	4%
Övrigt	465	520	557	598	766	1001	1277	1133	1407
	5%	6%	5%	5%	6%	7%	9%	7%	8%
Totalt	8485	9356	10 816	11 413	12 063	13 906	14 860	15 431	16 760
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

*Bortfall=5

Tabell 5. Beslut om social utredning. 10 kommuner. 2014–2022. Antal och Procent.

	Utredning eller ej	
	Inleda utredning	Ej inleda utredning
2014	5250	3136
	63%	37%
2015	5706	3643
	61%	39%
2016	5466	5334
	51%	49%
2017	6208	5060
	55%	45%
2018	6262	5747
	52%	48%
2019	7605	6267
	55%	45%
2020	8130	6533
	55%	45%
2021	8476	6832
	55%	45%
2022	9499	7151
	57%	43%
Totalt	62 602	49 703
	56%	44%

Tabell 6. Orosanmälan om våld i familjen. Ålder, kön och vem som anmäler. 0–17 år. 10 kommuner. 2014 – 2022. Antal, procent, medel. n=8755.

	Medelålder	Kön	Vem som anmäler
Våld i familjen	7,64	Pojke (50 %)	Polisen (28 %)
		Flicka (50 %)	Grundskola (11 %)
			Anhörig (8 %)
			Annan privatperson (8 %)
			Hälso- och sjukvård (6 %)
			Socialtjänsten (25 %)

Tabell 7. Antalet orosanmälningar barn (0–17 år) som omfattas av anmälningar om våld i familjen. Antal barn, ålder, kön. Period första halvår 2022. Kommun, 100 000 inv.

Antal anmälningar	Antal, barn	Medelålder, n=224	Kön, n=224	Andel av befolkningen, helår 2022 ²⁶
484	224	7,87	Pojke (51 %)	2,4
			Flicka (49 %)	

Tabell 8. Orosanmälningar barn (0–17 år) som omfattas av anmälningar om våld i familjen. Period första halvår 2022. Antal, medel. Kommun, 100 000 inv. Källa: Treserva.

Antal anmälningar/barn	Antal barn	Procent
1	120	54
2	42	19
3	20	9
4	11	5
5	11	5
6	20	9
Totalt	224	100
Medel anmälningar/barn	2,2	

3,5 antal anmälningar/barn

Tabell 9. Orsak orosanmälningar barn (0–17 år) anmälningar om våld i familjen. Period första halvår 2022. Två eller flera anmälningar. Antal, procent. Kommun, 100 000 inv. Källa: Treserva.

Fördelning upprepade anmälningar	Antal barn	Procent
Våld i familjen + andra orsaker	77	74
Våld i familjen - inga andra orsaker	27	26
Total	104	100

Tabell 10. Orosanmälningar om våld i familjen barn (0 – 17 år). Ålder, kön. Första halvåret 2022. Kommun, 100 000 inv. Antal, procent, medel. n=224.

Antal orosanmälningar	Medelålder	Pojkar	Flickor
En orosanmälan, n=120	7,63	47 % (antal 56)	53 % (antal 64)
Mellan två - sex orosanmälningar, n=104	8,15	57 % (antal 59)	43 % (antal 45)

²⁶ Antal barn 0 – 17 år i befolkningen i den aktuella kommunen, 2022; 20 997. Antal barn anmälda för våld i familjen till socialtjänsten i kommunen under helår 2022; 497. Källa; SCB befolkningsstatistik, Treserva verksamhetssystem.

Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga

Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2022
i jämförelse med perioden 2014–2021

I Gävleborgs län pågår sedan flera år FoU-arbetet ”Att dokumentera insatser för barn och unga” med syftet att förbättra dokumentation och uppföljning inom socialtjänstens barn- och ungdomsarbete.

IFoURapporterna 2009:4, 2010:5, 2011:3, 2012:4, 2013:2, 2014:3, 2015:2, 2016:3, 2017:2, 2018:2, 2019:3, 2020:2, 2021:3 och 2022:3, presenterades arbetet och sammanställningar av aktualiseringar, byggda på aggregerade individuella data tagna direkt ur socialtjänstens verksamhetssystem. De frågor som kan besvaras med dessa data är: Vilka barn aktualiseras? Vem aktualiserar? Av vilken orsak? Hur stor del av aktualiseringarna utreds?

I denna rapport följs dessa frågor upp med sammanställda data för 2022. Jämförelser med motsvarande data för 2014–2021 görs läns- och kommunvis.

Beställ rapporten från:
fou.valfard@regiongavleborg.se
Region Gävleborg, FoU Valfärd
Gävle sjukhus, ingång 9 A
801 87 Gävle

FoU rapport 2023:5
ISSN: 1654-8272

